

Sebeobrana a právo

Ochrana života a zdraví, majetku, cíl, osobní a domovní svobody má právní oporu pro občany ČR v mnoha zákonech, právních normách a předpisech. Jsou-li tyto potřeby jakkoli ohroženy, může občan ohrožení nebezpečím či útoky v rámci zákonných oprávnění odvracet. Nejčastěji jsou v této souvislosti zmínovány tzv. „okolnosti vylučující protiprávnost“, které jsou taxativně vyměnovány pod paragrafy 13, 14 a 15 trestního zákona.

Seznámení s paragrafy:

Zákon č. 140/1961 Sb. trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

§ 13 – Nutná obrana: „Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný tímto zákonem není trestným činem. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.“

§ 14 – Krajní nouze: „Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému tímto zákonem, není trestným činem. Nejde o krajní nouzi, jestliže bylo možno toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak anebo způsobený následek je zjevně stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozí.“

§ 15 – Oprávněné použití zbraně: „Trestný čin nespáchá, kdo použije zbraně v mezích zmocnění příslušných zákonných předpisů.“

Pouze instituty „Nutná obrana“ a „Krajní nouze“, uvedené pod paragrafy 13 a 14 trestního zákona jsou platným právním krytím občana pro případy ohrožení, jeho výše uvedených potřeb.

„Oprávněné použití zbraně“ lze využít pouze v souladu s dalšími zákony a právními předpisy, které zcela jasně a konkrétně použití zbraně umožňují. Tento institut trestního práva je tedy platný pouze pro pracovníky ozbrojených sborů a složek (příslušníky PČR, městské a obecní policie, ciz. Vězeňské služby apod.), které mají své vlastní zákony a související patřičné paragrafy pro použití zbraně.

Občan může zbraň použít pouze za podmínek nutné obrany či krajní nouze, tj. útok přímo hrozí či trvá, nebo odvracení hrozícího nebezpečí, které za daných okolností nebe jinak (než například výstřelem) odvrátit. Musí být odvrácen vždy takový stav, který hrozí velmi vážnou poruchou (především nebezpečí ztráty života a zdraví).

Rozdíly mezi nutnou obranou a krajní nouzí:

1. Jednáním v nutné obraně je odvrácení útoku. Obvykle jde o útok osob, ale může jít i o odvrácení útoku zvířete (např. psa, který bylo osobou postváno a tedy plní její vůli).

2. Jednáním v krajní nouzi je odvráceno nebezpečí, které nelze za daných okolností odvrátit jinak (např. vzniklý požár, volně pobíhající pes, který ohrožuje přítomné apod.).

3. Rozdíl ve způsobeném následku – jednání v nutné obraně (odvrácení útoku) připouští za určitých podmínek způsobení jakéhokoli následku (např. útočník by mohl být i usmrcen). Jednáním v krajní nouzi nesmí vzniknout stejná nebo ještě větší škoda než ta, která by neodvrácením hrozícího nebezpečí hrozila (mohla vzniknout).

Zákonem dané podmínky pro praktické využití nutné obrany podle § 13 trestního zákona:

- útok chráněnému zájmu přímo hrozí (je tedy ohrožen život, zdraví atd.),
- útok na chráněný zájem trvá,
- obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Přímo hrozící útok: jeho zahájení musí být ze strany útočnicka míněno vážně. Jeho vnější projevy prokazují, že se jedná o útok sku-

tečný (např. verbální napadání, výhrůžky, uchopení zbraně – hole, klacku apod.). Především krácení vzdálenosti (pohyb vpřed k napadenému) pod tzv. „mez zásahu“, tj. pod cca 120cm, je signálem bezprostředně hrozícího útoku. Uvedená vzdálenost vzájemného postavení sice ještě neumožňuje druhého napadnout rukou (políčkem, úderem pěstí), ale umožňuje účinný zásah kopem. Jednání v nutné obraně nepředpokládá stav, kdy obrana útoku předchází. Jsme-li však přesvědčeni, že nám útok přímo hrozí, tj. že má bezprostředně nastat, pak je mu možno obraným zásahem předejít. Vycházíme při tom z poznatku, že každá akce je rychlejší než reakce (útočná akce bude vždy rychlejší než naše obranná reakce – jednáme vždy se zpožděním). I pak je třeba kalkulovat s důkazním řízením (útočník se může bránit tím, že sice vyhrožoval, jeho pohyb svědčí ve prospěch domněnky zahájení útoku, ale že to tak nemyslel a útok by nezahájil).

Trvající útok: tento útok byl již zahájen a je tedy nutno jej fyzicky zpmalit, zastavit, odvrátit a to i např. hrozbou zbraní. Útok tedy nemusí být veden pouze údery, kopy, blokováním např. obejmutím, držením apod. Může jít i o ohrožování zbraní, která je v náprahu či jinak směřuje proti osobní integritě napadeného.